

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nebudíme hloupí aneb o heraldickém právu u nás IV. část - palatináty a dědičné úřady

V předminulém díle jsme slíbili zaobírat se alespoň částečně tzv. „palatináty“ (přičemž jsme minule vysvětlili alespoň z části roli mediatisovaných knížat do dnešních dnů), tedy právním institutem, který je doposud značně podceňován a nepochopen. Jmenovali jsme zde mediatisované knížecí rody, které jsme označili za „pohrobky palatinátu“.

V předminulém díle jsme slíbili zaobírat se alespoň částečně tzv. „palatináty“ (přičemž jsme minule vysvětlili alespoň z části roli mediatisovaných knížat do dnešních dnů), tedy právním institutem, který je doposud značně podceňován a nepochopen. Jmenovali jsme zde mediatisované knížecí rody, které jsme označili za „pohrobky palatinátu“. Feudální státní správa nevypadala zdaleka tak centralizovaně, jaké jsou naše dnešní představy.

Rody, které byly „více než méně“ suverénní měly právo udělovat tzv. „palatináty“, což byl institut zmocnění či oprávnění, který do značné míry suploval delegaci státní správy v dnešním slova smyslu. Omylem je představa, že vše řídil král – jediný ve státě... Od poddaného ke králi bylo logicky „mnoho schodů“. Palatináty se nazývaly též „komitiva“ a rozlišovaly se na „větší“ a „menší“ (major – minor). Držitelé palatinátu – palatinové – v některých krajinách ovládali určitá území, kterým by vládli zřejmě i bez královny pomoci (například v Uhrách rod Batoryovců, Nádasdy a další). Ovšem králem umocněná síla jim dávala pocit jistoty – jednali jménem krále. V Čechách sice palatinát existoval, avšak zdaleka ne v tak vladařském pojetí jako například v Uhrách. Zde byl skutečně funkcí úřednickou. Uvedme ideální příklad: Jiří Berthold Pontanus z Breitenberka, palatin na přelomu 16. a 17. století. Kromě jeho znalostí a schopností tvořit umění (básně apod.), získal si důvěru panovníka a měl oprávnění udílet erby a predikáty svobodným lidem. Jan Pontanus na tomto základě udělil erb a predikát například Pavlu Pistoriovi (z Lucka) – mistru svobodných umění a doktoru teologie, který byl od roku 1608 děkanem karlstějnské kapituly, tedy zastával jedno z nejčestnějších míst v zemi. Za deset let svého působení na Karlštejně vezl třikrát českou korunu do Prahy – a to pro korunovaci Matyáše, Anny a Ferdinanda II. Připomínáme jej zde mimo jiné proto, že rod Pištorů (Pistorius) žije dodnes a náleží k němu i herec Jaroslav Dušek.

Jak jsme ukázali, palatin tak (povětšinou beze změny občanského stavu!) směl udílet erby a predikáty, jmenoval veřejné notáře, legitimoval levobočky, mohl razit mince, ba dokonce uděloval doktorskou hodnost (svého palatina měla i Karlova univerzita). Výše uvedenou větou v závorce „povětšinou beze změny občanského stavu“ chceme připomenout, že palatináty nebyly shodné s působností císařovou a jím uděleným oprávněním – člověk obdařený privilegiem od palatina, které se sice v mnohém podobalo privilegiu císaře, nemohl bez dalšího povolení od císaře zasedat na sněmu atd. Tedy jeho společenská role se změnila jen v rámci jeho třídy – jako svobodný člověk se mohl stát držitelem znaku, ale to nezakládalo „právní šlechtictví“ spojené s právem účastnit se sněmů a tak vlastně rozhodovat o svém osudu spolu s jinými v rámci státního mechanismu.

Výjimečný „palatinus maior“ byl téměř na úrovni krále, proto jím vydané listiny jsou téměř rovny nobilitačním listinám královským a povýšení od takového palatina bylo spojeno i se změnou stavu nobilitovaného – muselo se však jednat o palatina tak významného, aby nebylo pochyb, že vykonává vůli královu nezpochybnitelně, tedy „jako by král sám...“ – ovšem takových osobností s palatinátem bylo v historii skutečně velmi málo. Per illustrandum můžeme připomenout například Johanna Jacoba dědičného říšského truksase zu Zeyll, jehož rod držel velký palatinát. Ostatně – podobně jako další rody s dědičnými funkcemi u dvora (o nichž pojednáme dále). Dovolíme si odcitovat, co o palatinech praví Dr. Buben (Encyklopedie heraldiky, 1997): „ Comes palatinus... 1. titul říšských dvorských

falckrabat, na něž císař delegoval určité pravomoci. 2. V Uhrách nejprve dvorský úředník, správce pokladny a soudce dvorského služebnictva, později první zemský úředník, který se stal zemským správcem a královým zástupcem, v jehož nepřítomnosti byl i nejvyšším zemským soudcem ... Habsburkové částečně paralyzovali význam tohoto úřadu tím, že od roku 1790 byli palatini jmenováni výhradně členové arcidomu rakouského. František Josef I. dokonce úřad uherského palatina neobsazoval... v době korunovace Karla I. roku 1916 jím byl István hrabě Tisza, který byl vyznáním kalvinista! – ale to je jen „perlička“... Naopak palatinát je specifikován mimo jiné jako „...označení některých pravomocí v zastoupení panovníka... velký palatinát měl zpravidla právo udělit turnajské přílby, zatímco malý jen kolčí... (viz výše, první část – poznámka autora) ... Celkem bylo v dějinách propůjčeno asi sto velkých palatinátů a 4000 malých komitiv... dědičné komitivity propůjčeny například rodům Schwarzenbergů (31.5.1671), Kinským (31.5.1676), Colloredů (11.12.1724)... Marie Terezie byla zásadně proti právům palatinů a odmítala uznávat jejich činnost, především pak vydávání erbovních a šlechtických diplomů. Proto také roku 1762 zrušila dědičná práva palatinů na udělení šlechtictví a dekretem ze dne 9.3.1765 prohlásila za neplatné jejich právo udělení erbovních listů vůbec. Její syn Josef II. Sice palatinské právo znovu obnovil, a dokonce i sám udělil poslední palatináty, ale se zánikem Svaté říše římské roku 1806 definitivně skončila i funkce palatinů...“ – zde lze jen dodat, že „mnohými slovy lze opsat práva podobná palatinům“, ano jsou to ta práva, která více či méně výslovně náležela mediatisovaným knížatům jmenovaným reskriptem roku 1825 (viz třetí část tohoto pojednání). Mimo jiné se jednalo o fakt, že rodiny z roku 1825 zastávaly nejvyšší státní funkce, proto nebylo třeba jmenovat je jako „palatiny“ – byli u „palatia“ (u dvora) více než často a práva, která byla „odebrána“ jejich předkům vykonávali „ze své profese“ i nadále.

Tím jest dokázáno, že žádný představitel občanského sdružení či nevládní organizace nesmí a nemá ve své moci udělit komukoliv erb s korunou (ergo jmenování na šlechtice, natožpak na rytíře mimo řád – občanský statut se tedy nemění a to za žádných okolností, ani po vstupu do EU, takový akt je absolutně neplatný) etc., jelikož takto vykonaná pravomoc by se kryla s palatinátem! Stál-li by tedy v čele dotyčného „řádu“ například někdo z domu Metternichů, pak lze sice uvažovat o „soukromé iniciativě“, která by z historického a tedy i heraldického hlediska mohla či lépe měla být respektována (dle mne: v případě mediatisovaných knížat korunka na uděleném erbu povolena). Nicméně žádná podobná organizace mi není v podmínkách střední Evropy známa.

Výše jsme uváděli, že se různá oprávnění týkala zvláště rodin, které zastávaly dědičné úřady u dvora. Nutno připomenout, že kromě dědičných úřadů zde existovaly několik málo nejvyšších zemských úřadů a to: nejvyšší purkrabí Království českého, nejvyšší hofmistr Království českého, nejvyšší zemský maršálek, nejvyšší komoří, nejvyšší sudí zemský, nejvyšší kancléř, nejvyšší sudí dvorský, nejvyšší písař zemský, podkomoří, dva purkrabí karlístejnští, purkrabí hradeckého kraje. Osm nejvyšších úředníků mělo být stavu panského, čtyři rytířského – a to již od roku 1497! Zemské úřady však byly zrušeny roku 1848 a nahrazeny ústavní ministerskou radou.

Nejvyšší „dědičné úřady“ (i když v mnoha případech, zvláště církevních, museli být samozřejmě spíše jmenování, nežli „dědiční“) Království českého zastávali: hrabě královské kaple byl arcibiskup olomoucký, ustavičný kaplan byl opat emauzský, nejvyšší almužník byl od roku 1791 (tedy rok po smrti císaře Josefa II.) opat strahovský, od roku 1719 byli nejvyššími hofmistry knížata a hrabata Kinští z Vchynic a Tetova, nejvyšším maršálkem byli mezi léty 1620-1702 pánové z Dubé, nejvyšším dědičným stolníkem byl kníže Colloredo-Mansfeld (od 1723), nejvyšší dědičný číšník od roku 1716 byli hrabata Czerninové z Chudenic (ovšem jen ti, co drželi titul „vladaři domu hradeckého“), nejvyšším dědičným kráječem byli Waldsteinové, nejvyššími dědičnými kuchmistry byli Wratislavové z Mitrowicz (od 1723), nejvyššími komořími byli knížata z Lobkowicz – vévodové roudničtí (teprve od roku 1834) a navzdory dnešním aktivistům proti rodině Salmů byla právě nejvyššími dědičnými komořími nad stříbry knížata a starohrabata Salm – Reifferscheidt. Korouhevníkem stavu panského byl rod Chorinských z Ledské, méně známý byl rod Voříkovských z Kunderatic – korouhevníci stavu rytířského. Nejvyšším dědičným dveřníkem byli svobodní pánové Mladotové ze Solopisk a nejvyššími dědičnými poštmistry byla knížata a hrabata z Paarů (již od 1628). Úřad nejvyššího lovčího a

mincmistra nebyl obsazen dědičně.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Prováděcí nařízení Komise \(EU\) č. 305-306/2012 ze dne 10. dubna 2012](#)
- [Právní symbolika v podání T. Hobbese](#)
- [Nezávislé regulační orgány \(stručný nástin problematiky\)](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás X. část – možné erbovní spory v ČR dnes](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás IX. část – „Smluvní příbuzenství“ a továrny na erby](#)
- [Etika především](#)
- [Právo, pohádky a kultura sebelásky](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás - VIII. část – Erbovní spory](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás VII. část – Málo známé dokumenty, deklarace české šlechty 1938-1939](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás VI. část – Zadarmo to nebude, právo na místo](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás V. část – Nebijte dámu aneb heraldická etiketa](#)